

young people. So, the problems of the media, which have been studied in many studies and have not left the agenda, have become the basis of our today's research. The abuse of modern media, especially the Internet, has become very widespread in the world. Internet addiction has become a huge health problem that should be recognized as a medical disease at the official level. The article discusses the influence of the media on the formation of adolescents, its role, pros and cons, tips for parents.

Keywords: Mass Media, internet, teenager, television, Press, magazine.

Поступила в редакцию: 05.02.2023

Одобрена: 13.03.2023

Первая публикация на сайте: 19.07.2023

MPHTI: 14.31.09

<https://doi.org/10.65247/3105-3432-2024-4.09>

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚЫРМАНДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫ ДЕҢГЕЙІН ДИАГНОСТИКАЛАУ ЖӘНЕ ОҚУҒА БАУЛУ ШАРТТАРЫ

*¹Д.А.АКМАЛБАЕВА^{id}, ¹А.Д.КАРИЕВ^{id}, ²М.БАКРАЧЕВА^{id}

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
(Алматы, Қазақстан)

²Софийский университет имени Святого Климента Охридского
(София, Болгария)

*dianvariva2002@mail.ru, adlet.kariyev@gmail.com, m.bakracheva@abv.bg

Аннотация

Мақала бастауыш білім берудің өзекті мәселелерінің бірі – оқырмандық қызығушылықтарын дамытуға арналған. Бүгінгі таңда заманауи ақпараттық технологиялар (компьютерлік ойындар, гаджеттер, youtube арналары, интернет) өзінің әсемдігі және қолжетімділігімен бастауыш сынып оқушыларының назарын аудара отырып, оқырмандық қызығушылықтарының біртіндеп жоғалуына себеп болады. Балалардың, тәрбиешілердің және ата-аналардың әлеуметтік желілердегі қарым-қатынасына көбірек көңіл бөлініп, өзара әрекеттесу үрдісінде мәселелер туындайды. Бұл мәселенің шешімі мұғалімдерде, балаларда, ата-аналарда оқырмандық қызығушылықты дамыту болуы мүмкін (офлайн режимінде). Зерттеудің мақсаты - бастауыш мектеп оқушыларының оқырмандық қызығушылықтары мәселесін зерттеу және бастауыш мектеп жасындағы балалардың оқырмандық қызығушылықтарын қалыптастыруға әсер ететін әдістер мен формаларды зерттеу. Мақалада оқырмандық қызығушылықты зерттеу саласындағы шетелдік және қазақстандық зерттеушілердің әдебиеттеріне шолу жасалды. «Қызығушылық», «оқырмандық қызығушылық» ұғымдарына анықтама берілген. Зерттеушілердің жұмыстарын талдау нәтижесінде авторлардың мынандай пікірлерін тұжырымдадық: оқырмандық қызығушылық келесілер арқылы көрініс табады: балалардың оқуға деген оң көзқарасында; танымдық, эмоционалдық және ерік-жігерлік қасиеттерінде; оқырмандық қызығушылықты қалыптастыруда жас ерекшеліктерінің ескерілуінде. Авторлар бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылығының қалыптасу деңгейін анықтауға арналған диагностикалық әдістемелерді әзірлеген және сынақтан өткізген. Зерттеу әдістері мен нәтижелері ұсынылған. Эксперименттік жұмыс балалардың оқырмандық қызығушылықтарын анықтауға мүмкіндік берді. Мақалада балалардың оқырмандық қызығушылықтарын дамыту процесіне ата-аналардың әсерінің ерекше екеніне назар аударылып, олар «үлгі» ретінде анықталған. Бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын дамыту шарттары, құралдары, өлшемдері мен көрсеткіштері ұсынылған.

Түйін сөздер: қызығушылық, оқырмандық қызығушылық, бастауыш сынып оқушылары, бастауыш мектеп, оқу іс- әрекеті, оқу, кітап оқу іс-әрекеті.

Кіріспе

Адамзат тарихында кітап оқу әрқашан өркениетінің ажырамас бөлігі болды. Заманауи технологияның дамуымен бірге оқу материалдары аудио немесе сандық кітаптар сияқты

эртүрлі жаңа формаларға ие болды. Бүгінгі таңда кітап оқу әлі де күшті оқу құралы болып табылады; бұл бүкіл әлемдегі білім беру жүйелерінің маңызды элементі екені сөзсіз. Білім алу және шығармашылықты дамыту үшін кітап оқу үрдісі адамның қоғамдағы табиғи даму үрдісінің негізгі аспектісі болып табылады. Зерттеулер ата-аналардың оқырмандық қызығушылықтарын ұсыныстар арқылы, сондай-ақ балалардың жеке қалауын түсіну арқылы ынталандыруы мүмкін екенін көрсетті [Vuong Q.N., 2021]. Оқу бүкіл әлем бойынша табысы жоғары және табысы төмен ортада академиялық қызмет үшін пайдалы [Gao Q., 2018]. Жалпы, кітап оқу балаларға көбірек ақпарат алуға және білімдерін, академиялық дағдыларын, сондай-ақ жалпы әлеуметтік құзыреттіліктерін арттыруға көмектеседі.

Қазіргі уақытта ойын-сауық, гаджетке тәуелділік проблемалары ең маңызды болып табылады, балалар жарқын мультфильмдерді көруге құмар, ал қарапайым кітап оқудың маңыздылығын сезбейді, интернетті қажетті және пайдалы білім алу үшін емес, ойын-сауық үшін пайдаланады [Kurniasanti K.S., 2019]. Тағы бір маңызды мәселе-бетпе-бет сөйлескісі келмеу, балалар мен олардың ата-аналары тікелей қарым-қатынасты әлеуметтік желілердегі хат-хабарлармен алмастырады, тіпті кездесудің орнына адамдар интернеттен ақпарат алуға, қарым-қатынас жасауға, әлеуметтік медиа ойындарына құмар, сондықтан балалар, тәрбиешілер мен ата-аналардың өзара әрекеттесуі мәселесі туындайды [Mulyono H., 2020]. Мұғалімдердің, балалардың, ата-аналардың оқырмандық қызығушылықтары жоғарыда аталған мәселелерді сәтті шешуге мүмкіндік береді, бұл бетпе-бет қарым-қатынастың маңыздылығын арттырып, баланың жеке басының жан-жақты үйлесімді дамуына ықпал етеді.

Зерттеудің мақсаты - бастауыш мектеп оқушыларының оқырмандық қызығушылықтары мәселесін зерттеу және бастауыш мектеп жасындағы балалардың оқырмандық қызығушылықтарын қалыптастыруға әсер ететін әдістер мен формаларды зерттеу болып табылады.

Негізгі бөлім

Психологтар ақпараттық революция бастауыш мектеп жасындағы балаларға да айтарлықтай әсер етеді деп санайды. Балаларға айтарлықтай жүктеме болатын ақпараттық кеңістіктің кең болуына баланысты олар тез шаршайды және сонымен бірге шығармашылық белсенділік пен оқырмандық қызығушылықтары төмендейді.

Қазіргі уақытта жаңа мектеп бағдарламаларының бағыттары ізденіс негізінде емес, ақпараттық бағытта болып келеді. Көбінесе бұл ұсынылған ақпараттың көп мөлшерін есте сақтау арқылы жүзеге асырылып, әдебиеттермен өз бетінше жұмыс істеуге баулуды көздемейді. Мұның барлығы оқушылардың тілдік, коммуникативтік және филологиялық құзыреттілігінің төмендеуіне ықпал етеді.

Зерттеулер көрсеткендей, мектеп оқушылары өз елінің, басқа мемлекеттердің тарихына қатысты әлеуметтік сауалнамалардың қарапайым сұрақтарына жауап бере алмайды. Көбінесе қазіргі балалар «дұрыс, нормативті» сөйлеудің маңыздылығы мен қажеттілігін бағалай алмайды [Саткенова Б.Х., 2015: С.174].

Қазіргі ұрпақтың бойында руханиятсыздық, адамгершілік пен патриотизмнің деңгейінің төмендігін байқаймыз. Бұл бастауыш сынып мұғалім рөлінің маңыздылығын анықтайды, оның негізгі міндеті - бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын қалыптастыру.

Әдеби шолу

Психологиялық әдебиеттерде «қызығушылық» терминін «адам ерекше маңызды деп санайтын іс-әрекеттің нақты себебі» деп атайды [Vuong Q.N., 2021]; «танымдық қажеттіліктің көрінуінің ерекше формасы» [Kurniasanti K.S., 2019]; «адамның қоршаған шындықтың объектілері мен құбылыстарына, оларды жан-жақты, терең зерттеуге, оларды тануға деген ұмтылысы көрсетілген күрделі қатынасы» [Mulyono H., 2020]. Жоғарыда келтірілген анықтамалар

қызығушылықтың негізгі сипаттамаларын бөліп көрсетуге мүмкіндік береді: А) іс-әрекетке қатысты жағымды эмоция; б) осы эмоцияның танымдық жағының болуы, яғни таным қуанышы; в) қызметтің өзінен шығатын тікелей мотивтің болуы.

Ғылыми зерттеулерге сәйкес, «қызығушылық» оқу үрдісін жүзеге асырудың маңызды факторы болып табылады. Сонымен, Mulyono H., Saskia R. «қызығушылықты жарқын және қуанышты оқу ортасын құрудың негізгі жолдарының бірі» деп санайды [Mulyono H., 2020], ал зерттеушілер З.О.Кекеева, Э.К.Абдираимова табысты оқытудың негізгі ішкі механизмі ретінде қызығушылықты анықтаған [Кекеева З.О., 2021]. Зерттеушілердің пікірінше, «қызығушылық туғызбаған оқыту үрдісі оқуға деген ұмтылысты өлтіреді». Алайда, оқуды мүмкіндігінше қызықты етуге шақыра отырып, зерттеушілер З.О.Кекеева, Э.К.Абдираимова ілімді көңіл көтеруге айналдырмауға кеңес береді [Кекеева З.О., 2021]. Ғалымдардың пікірінше, қызықты ілім жұмысты күшпен жоққа шығармайды, бірақ оған ықпал етеді. Мектеп тәжірибесінде «қызығушылық» термині «зейін», «шоғырлану», «хабардарлық», «тілек» және «мотивация» сияқты ұғымдарды білдіру үшін қолданылады. Біздің зерттеу тақырыбымызға қатысты біз білім алушының белгілі бір пәнге немесе шындық құбылысына белсенді танымдық бағытын (атап айтқанда, балалар әдебиетін оқу); оқуға деген жағымды эмоционалды-түрлі-түсті қатынасты қызығушылық ретінде түсінеміз.

Нақтылауды қажет ететін келесі ұғым – «оқырмандық қызығушылық» немесе «оқуға деген қызығушылық» терминологиялық сөз тіркесі (біз бұл ұғымдарды абсолютті синоним ретінде қарастырамыз). Арнайы әдебиеттерді талдау [Кекеева З.О., 2021; Кульбаева А.Ж., 2021; Савлебаева А.Т., 2021] және т.б. зерттеулерінде оқырмандық қызығушылықтарының мәселесі қамтылғанын көрсетеді. Аталған зерттеулерде оқырмандық қызығушылықтың педагогикалық негіздерін дамыту, оларды оқушыларда тәрбиелеу, кітап таңдау, қызығушылықтың қалыптасу шарттары, әдебиеттің әртүрлі жанрларына қызығушылықты анықтау қарастырылған.

Психологиялық-педагогикалық әдебиетте ол екі мағынада қолданылады: тар және кең. Сөздің тар мағынасында «кітап оқуға деген қызығушылық» - бұл «біреудің сөйлеу мәнін жазбаша түрде қайта құруға деген ұмтылыс пен қажеттілік: оқу механизміне, басылған белгілерді дыбыстарға аударуға және дыбыстық кешендерді түсінуге деген қызығушылық» [Саткенова, Б.Х., 2015]. Мұндай қызығушылық оқуды енді үйрене бастаған балаға тән, ол әліппені немесе кітап бетіндегі белгіге қарап, сол сөздердің мағынасын түсінгісі келеді, сонымен қатар жеке сөздер мен қарапайым сөйлемдерді түсіну үрдісін жаңадан үйренген бірінші сынып оқушысы үшін өз шеберлігін басқалардың алдында тағы бір рет көрсеткісі келеді. Кең мағынада «оқырмандық қызығушылық» - бұл «оқырманның кітаптардағы адам тәжірибесіне және оның осы тәжірибені кітаптардан өз бетінше алу қабілетіне белсенді қатынасы» [Кульбаева А.Ж., 2021]. Сонымен қатар, осы тәжірибені оқырманға жетікке білетін кітап әлемінің көптүрлілігінде кітаптың ең негізгі компоненті ретінде мәтінде дұрыс бағыт-бағдар таңдау үшін, оқырманның ақыл-ой және эмоционалды белсенділігі талап етіледі. Әдістемелік әдебиеттерде бұл ұғым «жеке тұлғаның өзі үшін маңыздылығы мен эмоционалды тартымдылығы бар және оның рухани қажеттіліктері мен психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келетін шығармаларды оқуға таңдаулы-оң қатынасы» деп түсіндіріледі [Mulyono H., 2020].

Оқырмандық қызығушылық адамның барлық оқу әрекетіне әсер етеді. Қызығушылық жағдайында еріксіз (ерік-жігерсіз) зейін, шоғырлану орын алады; қабылдау, ойлау, қиял, есте сақтау үрдістері оңтайландырылады. Ғылыми жұмыстарды талдау негізінде бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылығының келесі көрсеткіштерін ажыратуға болады:

- 1) оқу іс-әрекетінің өзіне оң көзқарас («оқығанды жақсы көремін»);
- 2) нақты кітаптарға қызығушылық («мен бұл кітаптарды оқығым келеді»);
- 3) оқу үрдісіне деген құштарлық («кітаптан шыға алмаймын»);
- 4) кітаппен қарым-қатынас жасау қуанышын басқалармен бөлісуге деген ұмтылыс

(«басқалардың бұл кітап туралы білгенін қалаймын») [Mulyono H., 2020; Саткенова Б.Х., 2015; Кульбаева А.Ж., 2021].

А.Т.Савлебаева қазақстандық мектепте бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын қалыптастыру мәселесін зерттей отырып, оқушылардың кітап оқуға деген қызығушылығы ақыл-ой белсенділігінің мынадай көріністері бойынша айқындалатынын көрсетеді: кітап материалы арқылы өзінің өмірлік ой-өрісін кеңейтуге ұмтылу бойынша; өз қалауы бойынша әдеби кейіпкерлердің қандай да бір іс-әрекеттеріне баға беру; сабақта белгіленген мәселені талқылауға белсенді қатысу бойынша; оқушылардың көптеген сұрақтары бойынша; өз пайымдау әрекеттері бойынша; ерікті тілектерінің шоғырлануы бойынша [Савлебаева А.Т., 2018].

Психологияда кітап оқуға деген мотивация оқушылардың оқу қабілеттерін қалыптастыру мен дамытудың маңызды құрамдас бөлігі болып саналады. Оны көптеген параметрлер бойынша жіктеуге болады, оның ішінде өзіндік тиімділік, ішкі және сыртқы кітап оқу мотивтері және кітап оқудың әлеуметтік аспектілері [Baker L., 1999]. Кітап оқу мотивациясы ауызша оқу жиілігіне және оқығанды түсінуге оң әсер тигізеді [Nevo E., 2020]. Сонымен қатар басқа зерттеулерде де балалардың мотивациясы оқығанды түсінудің маңызды предикторы екенін растайтын деректерді ұсынады [Guthrie J.T., 2006]. Кітап оқу мотивациясы мен кітап оқу көлемі кітап оқудағы жетістіктермен, оқушылардың әлем туралы үлгерімімен және білімімен байланысты [Hebbecker K., 2019].

Қызығушылықтар қажеттіліктер негізінде пайда болады, бірақ олармен шектелмейді. Қажеттілік негізінде қызығушылық кез-келген іс-әрекетке деген жеке ілтипатты білдіреді. Қызығушылық үрдісі тереңдей және кеңейе келе мамандық таңдау мотивына айналатын қажеттілікке айналуы мүмкін, мысалы, педагогикалық қызметке деген қызығушылық педагогикалық университетке түсудің және болашақта осы қызмет түріне байланысты мамандық алудың қажеттілігі болуы мүмкін.

Көптеген психологтар қызығушылықты оның эмоционалды бояуына негізделген көзқарас ретінде қарастырады. Атап айтқанда, Е.Н.Левшунованың көзқарасы бойынша қызығушылық - бұл қарым-қатынасты, жағымды эмоцияларды сезіну қажеттілігі. Эмоциялар адамның қажеттіліктерінің көрсеткіштері болуы мүмкін. Дегенмен, жағымды ғана емес, сонымен қатар жағымсыз қажеттіліктер де қарастырылуда. Сондықтан, позитивті-эмоционалды көзқарасқа тек пайда болған кезде емес, негізінен қажеттілікті қанағаттандыру кезінде пайда болатын жағымды эмоциялар ғана айнала алады. Қажеттілікті үнемі қанағаттандыру бұл қажеттілікті қанағаттандыруға себеп болатын объектіге немесе іс-әрекетке деген оң көзқарас қалыптасуына ықпал етеді [Левшунова Е.Н., 2009].

J.S.Kim [Kim J.S., 2021], Д.В.Иванова [Иванова Д.В., 2020], Т.Э.Мак [Мак Э.Т., 2022] және т.б. зерттеушілердің еңбектерінде оқырмандық қызығушылық мәселелері қарастырылған. Зерттеушілер бастауыш мектеп жасын оқырмандық қызығушылықты дамыту үшін ең қолайлы жас деп санайды.

Зерттеушілердің жұмысын талдау [Kim J.S., 2021; Мак Э.Т., 2022] мыналарды тұжырымдауға негіз болды:

- оқушылардың оқырмандық қызығушылықтары, ең алдымен, балалардың кітап оқуға деген оң көзқарасынан, шығарманың мазмұнымен танысуға деген ұмтылысынан көрініс табады;
- оқырмандық қызығушылықта танымдық, эмоционалды және ерікті қасиеттер көрінеді;
- оқырмандық қызығушылық эпизодтық және тұрақты болуы мүмкін: баланы кітапқа немесе журналға қызықтырып, оны оқымай тұралмайтындай жағдай жасап, содан кейін кітап оқуға деген қызығушылықты үнемі қолдау қажет;
- оқуға және оқырмандық қызығушылықты қалыптастыруда жас ерекшеліктерді ескеру қажет, сонымен бірге дамудың осы кезеңінде әлі толық қалыптаспаған, бірақ болашақта қалыптасатын ерекшеліктерді де ескеру қажет.

Әдістері

Зерттеуде келесі әдістер қолданылды:

- аналитикалық әдістер. Қарастырылып отырған тақырып бойынша ғылыми дереккөздерді іздеу Web of Science, Google Scholar, Science Direct, Scopus, ProQuest, Web of Knowledge, Sage, Bio Med дерекқорларында жүзеге асырылды. Ғылыми жарияланымдарды таңдағаннан кейін жүйелік тәсілді қолдана отырып, мәтінге семантикалық талдау жасалды.
- эмпирикалық әдістер. Зерттеу барысында сауалнама әдісі және сауалнама нәтижесінде алынған деректерді статистикалық өңдеу қолданылды.

Бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын зерттеу мақсатында біз Алматы қаласындағы №19 Гимназиясының бастауыш мектеп оқушылары арасында зерттеу жүргіздік. Экспериментке 142 бастауыш сынып оқушылары қатысты.

Нәтижелер

Бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын зерттеу 2 кезеңде өтті. Бірінші кезеңде біз бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық белсенділігін зерттеу міндетін қойдық. Тапсырманы шешу үшін біз келесі статистикалық деректерді талдадық:

- оқушы мектеп кітапханасына жазылған ба;
- ол айына қанша рет кітапханаға барады;
- әдеби дереккөздерге сұраныс деңгейі қандай;
- оқу үшін алынған әдебиеттердің саны мен жанры.

Оқушылардың мектеп кітапханасына жазылуы бойынша алынған мәліметтерді талдай отырып, біз 1-кестеде келтірілген келесі нәтижелерге қол жеткіздік.

Кесте 1

«Оқушы мектеп кітапханасына жазылған ба?» сұрағы бойынша нәтижелер

№	Статистикалық деректердің атауы	Оқушылар саны
1	Алынған оқулықтарды ғана емес, мектеп бағдарламасына кірмейтін көркем әдебиеттерді де жазу	88
2	Тек алынған оқулықтар бойынша жазу	54

Кітапханаға оқушылардың келу жиілігі туралы мәліметтер 2-кестеде келтірілген.

Кесте 2

Оқушылардың кітапханаға бару жиілігі

№	Статистикалық деректердің атауы	Оқушылар саны
1	Айына 3 реттен көп барады	47
2	Айына 1, 2 рет барады	43
3	Кітапханаға бармайды	52

Айта кету керек, мектеп кітапханасына негізінен алынған оқулықтардың ғана емес, сонымен қатар мектеп бағдарламасына кірмейтін көркем әдебиеттің жазбасы бар оқушылар қатысады.

Осылайша, бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық белсенділігі шартты түрде орташадан сәл жоғары нәтижелерді көрсетті деп айта аламыз. Кітапхананы пайдалану қажеттілігі негізінен бастауыш сынып оқушылары сыныптан тыс оқу үшін оқулықтар мен әдебиеттерді алуды таңдайтындығына байланысты.

Алынған мәліметтер оқу мазмұнының бағытын, оның жүйесі мен сипатын бағалауға мүмкіндік береді. Алайда, формулярлардағы мәліметтер шектеулі және ішінара екенін атап өткен жөн, өйткені олар тек берілген әдебиеттерді тіркейді және оқу мазмұны туралы ақпаратты жинақтайды, бірақ оқырманның реакциясы, сондай-ақ ол мектеп кітапханасынан тыс жерде қолданатын белгісіз кітаптар (мысалы, басқа кітапханаларда, таныстардан немесе

үй кітапханасынан алады) туралы ақпарат берілмеген. Жазбалардан оқырманның өз еркімен қандай әдебиетті алғанын және кітапханашының немесе достарының ұсынысы бойынша қайсысын алғанын анықтай алмаймыз, сонымен қатар оқырманның қанағаттанғанын, алынған кітаптардың оқылғанын анықтай алмаймыз.

Формулярдағы ақпарат оқу мазмұнын толық көрсетпейді және мотивтерді, мақсаттарды, оқу нәтижелерін және оқылған кітаптарға деген көзқарасты мүлдем көрсетпейді. Сондықтан бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын талдау үшін сауалнама сынды эмпирикалық әдісті қолданған жөн.

Осы мақсатта, зерттеудің екінші кезеңінде біз бастауыш сынып оқушыларына олардың қызығушылықтарының мазмұны туралы мәліметтер алуға көмектесетін бірқатар сұрақтарға жауап беруді ұсындық:

1. Ата-анаң саған кітап оқып береді ме?

- а) иә, оқиды;
- б) жоқ, оқымайды

2. Егер ата-анаң саған кітап оқыса, қандай?

3. Өз бетіңмен не оқисың?

- а) ертегілер;
- б) өлеңдер;
- в) әңгімелер;
- г) энциклопедиялар;
- д) комикстер;
- е) ештеңе оқымаймын.

4. Саған әдебиет сабағы ұнайды ма?

- а) иә;
- б) жоқ.

5. Саған көбінесе қандай кітаптар ұнайды?

- а) табиғат туралы (жануарлар, өсімдіктер, табиғи құбылыстар);
- б) ғарыш туралы;
- в) тарих және билеушілер туралы
- г) шытырман оқиғалар мен саяхаттар туралы

Барлық сұрақтар екі блокқа бөлінді:

- 1) бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылығын қалыптастырудағы ата-аналардың рөлі: 1, 2;
- 2) бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылығының тереңдігі: 3, 4, 5.

Бірінші блоктың сұрақтарына жауаптарды талдай отырып, біз бастауыш мектеп жасындағы 142 баланың тек 30% (43 адам) оларға кітап оқып, сол арқылы оқырман мәдениетіне деген қызығушылықты арттыратынын анықтадық. Ата-аналардың басым көпшілігі 70% (99 адам) оқырмандық қызығушылық танытпайды және үлгі бола алмайды.

Сонымен қатар, біз оқитын ата-аналардың 30%, 60% - балаларға шағын әңгімелер оқығанды жөн көретінін; 30% ертегілер; ал 5% балаларға өлең оқығанды және 5% табиғат туралы оқығанды ұнататынын анықтадық.

Екінші блоктың сұрақтарының жауаптарын талдай отырып, біз 142 бастауыш сынып оқушыларының жартысынан көбі 60% (86 адам) ештеңе оқымайтынын анықтадық.

Оқушылардың екінші бөлігінің жауаптары келесідей бөлінді:

- әңгімелер - 20%;
- ертегілер - 10%;

- өлеңдер - 5%;
- энциклопедиялар - 5%;
- комикстер - 5%;

Алынған мәліметтер бізге оқылатын әдебиеттерді таңдаудағы ата-ананың қалауы бастауыш сынып оқушысының көркем әдебиетін өз бетінше таңдауға әсер ететіндігін болжауға мүмкіндік береді.

4 сұраққа жауап бере отырып (Саған әдебиет сабағы ұнайды ма), біз бастауыш сынып оқушыларының тек 40% (57 адам) әдебиет сабақтарына қызығушылық танытатынын көреміз. Қалған 60% (85 адам) әдебиет сабақтарына сыни көзқараспен қарайды. Бұл балалармен бірге оқуға аз көңіл бөлетін немесе мүлдем назар аудармайтын ата-аналар балаларының оқу қызығушылықтарының дамуына кері әсер етеді деген болжамымызды тағы бір рет дәлелдейді.

Қорытынды «Саған көбінесе қандай кітаптар ұнайды» сұрағы бойынша нәтижелер 3-кестеде келтірілген.

Кесте 3

«Саған көбінесе қандай кітаптар ұнайды» сұрағы бойынша нәтижелер

№	Оқырман қалауы	%
1	Шытырман оқиғалар мен саяхаттар туралы	50
2	Ғарыш туралы	24
3	Табиғат туралы (жануарлар, өсімдіктер, табиғат құбылыстары)	15
4	Тарих және билеушілер туралы	10

Балалардың жауаптарын талдай отырып, біз олардың шытырман оқиғалы әдебиеттерді оқығанды ұнататынын көреміз. Мүмкін, бұл бастауыш мектеп жасында балалардың қиялдауды ұнататындығына байланысты, олар қызығушылық сияқты қасиетке ие. Сондықтан олар әртүрлі шытырман оқиғалар, батырлардың тағдырлары туралы оқығанды ұнатады.

Балалар тарих туралы кітаптарға ең аз таңдау жасады. Мүмкін, бұл қазіргі кезде тарихи тұлғаларды зерттеуге, сондай-ақ соғыс уақытындағы ерліктерге аз уақыт бөлінгендіктен болуы мүмкін.

Қорытындылай келе, біз төмендегідей тұжырым жасай аламыз:

1. Отбасы баланы дамыту мен тәрбиелеудің әлеуметтік институты ретінде-оқырмандық қызығушылықты дамыту үшін барынша жағдай жасауы керек.
2. Ата аналар балаға қатысты екі ережені ұстануы керек:
  - біріншіден, кішкентай оқырманға өзі үлгі болу;
  - екіншіден, егер ол бәрін өзі жасай алса, бала үшін ештеңе жасау.
3. Әдебиеттерді оқу-барлық пәндер бойынша оқу жетістіктеріне кепілдік беретін негізгі құралдардың бірі.

Пікірталас

Бастауыш сынып оқушыларының қызығушылықтары бастапқыда үстірт, ситуациялық, материалдың қызық болуына байланысты, біртіндеп олар тереңірек және мағыналы бола бастайды, танымдық үрдістердің дамуын анықтайды. Оқырмандық қызығушылық балалардағы сөйлеуді дамытудың жетекші факторларының бірі болып табылады, сондықтан оларды өзектендіру бастауыш мектептің маңызды міндеті болып табылады.

Бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын қалыптастырудағы ең маңызды факторларының бірі - ата-аналардың қатысуы. Баланың дамуындағы кітаптың рөлін түсінетін ересектер балаға кітапқа жүгіну мақсатын айқындайды. Ол ересектердің кітапты, журналды, газетті алып, оларға жеткілікті көңіл мен уақыт бөлетінін байқайды, ол бұл үрдіске қызығушылық танытады. Кітапқа жүгіну мотиві туады. Балаларға арналған кітаптарды арнайы

таңдау оның адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеуге бағытталған, баланың оқу аясына жақсылық пен жамандық туралы ертегілер, өлеңдер, ертегілер, тәрбиелік әңгімелер кіруі керек [Guthrie J.T., 2006; Иванова, Д.В., 2020].

Ересектердің оқырман қызығушылығы балаларда өздігінен қалыптасады деген идеясын тек оқылған мазмұнға сүйене отырып, аңғалдық-мифологиялық деп жіктеуге болады [Gao Q., 2018; Саткенова Б.Х., 2015]. Мұғалімдер мен ата-аналардың қателігі-баланың оқу аясының шамадан тыс жүктелуі, бұл шамадан тыс жұмыс істеуге және оқудан бас тартуға әкелуі мүмкін. Оқу жүктемелері, атап айтқанда, үйде көлемді әдеби шығармаларды оқу тапсырмасымен байланысты, көбінесе педагогикалық қызметте психологиялық манипуляцияның көрінісі болып табылады [Kurniasanti K.S., 2019] және бірлескен (ересек және бала) болуы керек жұмысты тек балаға жасату көрінісі болып табылады. Оқырмандық қызығушылықтың маңызды ерекшелігі- тұрақтылық белсенділікпен үйлесетін оқуға деген қызығушылықтың тереңдігі.

Т.Э.Мактың мәлімдемесіне сәйкес, бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын дамыту шарттарының бірі - оқырман алғаш рет оқуға деген қызығушылықтың жарқын күйін бастан кешіретін жағдай жасау, содан кейін қалыптасқан қызығушылықтарды ескере отырып, кітаптарды таңдау арқылы жаңа кітаптарға қызығушылықты көбейте алады, оны сақтауға, шоғырландыруға, тұлғаның оқырман психологиясының тұрақты белгісіне көшуіне ықпал етеді [Мак Э.Т., 2022].

Оқырмандық қызығушылықты дамытуда келесі кезеңдер байқалады: оқырмандық қабілетін қалыптастыру (оқудың дұрыстығы мен қарқынына байланысты қызығушылық), оқырмандық үрдіске мотивациялық және саналы тұтас көзқарасты дайындау кезеңі (белсенді- іс- әрекеттік қызығушылық: ойды тыңдаушыға жеткізе білу), «өзіңіз туралы» оқу кезеңі (шығармашылық оқырман тұрғысынан оқуға деген қызығушылық) және қорытынды жасау кезеңі (шығармашылық оқуға деген құштарлық). Бұл кезеңдер бір-бірімен тығыз байланысты. Олар адам өміріндегі оқудың рөлі мен маңыздылығын түсіну, сөзбен өз ойын жеткізу, білікті оқырман болу сияқты факторлармен сипатталады. Кезеңдердің ұзақтығы және көрсетілген факторлардың ауырлық өлшемі әр кезең үшін әр түрлі. Оқырмандық қызығушылық кезеңдері мен бастауыш сынып оқушыларының жалпы даму деңгейі арасындағы генетикалық байланыс болғандықтан бұл қызығушылықтың қалыптасу ерекшеліктеріне және белгілі бір тұлғаның даму деңгейіне байланысты [Hebbecke K., 2019; Иванова Д.В., 2020].

Оқушылар үшін оқырмандық қызығушылықты дамытуға ықпал ететін ең маңызды ынталандырулар: оқу техникасын уақтылы меңгеру, шығармалардың өмірлік маңызы оқу сабақтарында меңгеріледі (оқу материалының мазмұнынан туындайтын ынталандырулар); практикалық қызметте сәттілікті қамтамасыз етуге ықпал ететін мұғалімнің әсері, өзіндік жұмыс пен шығармашылыққа бағытталу (практикалық қызметті ұйымдастырудан туындайтын ынталандырулар); бастауыш мектеп жасындағы балалардың оқырмандық қызығушылықтарын қалыптастыру мен дамытудағы отбасының рөлі (әлеуметтік жағдайдан туындайтын ынталандырулар).

Сондай-ақ, бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықты дамытудың оңтайлы құралдарына тоқталсақ: а) оқу техникасын уақтылы игеру, бұл оқырмандылыққа деген танымдық қызығушылықтардың пайда болуымен және дамуымен байланысты; б) сыныптағы және сыныптан тыс оқуға арналған арнайы оқулықтар; в) оқушыларға деген адамгершілік-тұлғалық ұстаным, бастауыш сынып оқушысының жеке ерекшеліктерін барынша есепке алу, онымен ынтымақтастық орнату, қайырымдылықты, жауаптылықты дәріптеу. Көркем әдебиет адамның рухани әлемін байытады, оның дамуының қуатты құралы болып табылады. Әдебиетке деген сүйіспеншілік бастауыш мектепте оқу сабақтарында қалыптасады [Левшунова Е.Н., 2009].

Бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын дамытудың негізгі

шарттары: оқу қажеттілігін дамыту (тәуелсіз, бастамашыл) сыныпта және сыныптан тыс жұмыстардың әртүрлі формаларын қолдану; әдебиеттік ойындар, шығармашылық конкурстар, театрландырылған сабақтарды ұйымдастыру арқылы балалардың оқу құзыреттілігін дамыту (баланың кітаптардың алуан түрлілігінде еркін бағытталуына мүмкіндік беретін қажетті білім, білік, дағдылар, библиографиялық сауаттылық, оқуға деген оң көзқарас) оқушылар [Кееева З.О., 2021; Baker L., 1999].

Бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын тиімді қалыптастыруға әсер ететін жағдайлар: осы іс-әрекетті ұйымдастыру жүйесінің барлық компоненттерінің өзара әрекеттесуі; сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру формаларының әртүрлілігі; бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын дамыту бойынша жұмыс жүйелі түрде жүргізілуі керек: сабақтарда оқу, сыныптан тыс жұмыстарда, ата-аналармен жұмыста; оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып мұғалім мен кітапханашы әр сыныпта ұсынылған әдебиеттер тізімімен жұмыс жасайды; отбасылық кітапханаларды толықтыру, балаларға арналған кітаптарды саналы түрде таңдау бойынша ата-аналармен жұмыс жүргізу; мектеп кітапханаларының қорын заманауи балалар әдебиетінің, балалар әдебиетінің классикасының жаңалықтарымен толықтыру. Балаға кітап оқудың қажеттілігін түсінуге көмектесу, ең жақсы кітаптарды оқуға деген қызығушылықты ояту ересектердің міндеті: әкесі, жазушы, баспагер, мұғалім, кітапханашы немесе тәрбиеші болсын. Мұның бәрі бастауыш сынып оқушыларының тұрақты оқырмандық қызығушылықтарын қалыптастыруға; белгілі бір түрдегі әдебиеттермен жұмыс істеу қабілетіне; өз пікірін дұрыс талдау, салыстыру, білдіру немесе сипаттау қабілетіне; тәуелсіз зерттеу қызметінің бастапқы дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді [Mulyono H., 2020; Саткенова Б.Х., 2015; Кульбаева А.Ж., 2021].

Сабақта бастауыш сынып оқушыларының оқу сапасына қамқорлық жасай отырып, оқушының жеке басын қалыптастыру үрдісіне айтарлықтай әсер ететін орта туралы ұмытуға болмайды: бала өсіп келе жатқан отбасы және бар болған жағдайда ол пайдаланатын кітапхана. Балалардың оқырмандық қызығушылықтары мен сүйіспеншілігін арттыруда, өз бетінше кітап оқуға баулуда олардың ата-аналарымен, мектеп және қалалық кітапханалардың кітапханашыларымен өзара ынтымақтастықтың маңызы зор [Hebbecke K., 2019].

Қорытынды

Осылайша, оқуға деген қызығушылықтың төмендеуінің келесі себептері анықталды: бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалының артуы - кітап оқу теледидар, компьютер алдында бірнеше сағаттық отырумен алмастырылды; әлеуметтік өмірдің күрт өзгеруі, ата-аналары өсіп келе жатқан баланы тәрбиелеуге онша қызығушылық танытпайтын қолайсыз отбасылардың санының артуы; ересек адамның бірінші сыныпқа барған балалармен бірлескен оқу іс-әрекетіне деген көзқарасының өзгеруі (ересек адамның балаға кітап оқуы күрт төмендейді, осылайша оқудың алғашқы жылдарында әртүрлі кітаптармен жүйелі және толыққанды қарым-қатынас бұзылады). Аналарға, әкелерге, әжелерге тән сөздер: «Сен қазір кереметсің, өзін оқы»; оқушылардың оқырмандық іс-әрекетін мақсатты қалыптастыру жүйесінің болмауы.

Демек, оқырмандық қызығушылық - бұл оқу үрдісінің сипатымен байланысты, еңбекті, практикалық және теориялық іс-әрекетті, таным мен шығармашылықты қызметтің жоғары деңгейі ретінде қамтитын құнды жеке қасиет. Бұл өзіндік ерекшеліктері, пайда болу көздері, дамудың әртүрлі кезеңдері бар жеке тұлғаның рухани қызығушылықтарының бір түрі. Оқырмандық қызығушылықтар бастауыш сыныптарда белсенді түрде қалыптасады. Оқырмандық қызығушылықтардың даму критерийлері: баланың шындыққа немесе құбылысқа белсенді танымдық бағытталуы; оқуға деген жағымды эмоционалды көзқарас; балаға тартымды іс-әрекеттегі шығармашылық көріністер. Бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарының даму көрсеткіштері: оқырмандық іс-әрекетінің өзіне оң көзқарас; нақты кітаптарға деген қызығушылық; нақты кітап оқу үрдісіне деген

қызығушылық; кітаппен қарым-қатынас жасау қуанышын басқалармен бөлісуге деген ұмтылыс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- Vuong Q.H., Nguyen M.H., Le T.T. (2021) Home scholarly culture, book selection reason, and academic performance: Pathways to book reading interest among secondary school students. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 11(2), 468-495 [Электрондық ресурс]: DOI: <https://doi.org/10.3390/ejihpe11020034> (өтінім берілген күні: 13.01.2023).
- Gao Q., Wang H., Mo D., Shi Y., Kenny K., Rozelle S. (2018) Can reading programs improve reading skills and academic performance in rural China? *China Economic Review*, 52, 111-125 [Электрондық ресурс]: DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2018.07.001> (өтінім берілген күні: 10.01.2023).
- Kurniasanti K.S., Assandi P., Ismail R.I., Nasrun M.W.S., Wiguna T. (2019) Internet addiction: a new addiction? *Medical Journal of Indonesia*, 28(1), 82-91 [Электрондық ресурс]: DOI: <https://doi.org/10.13181/mji.v28i1.2752> (өтінім берілген күні: 11.01.2023).
- Mulyono H., Saskia R. (2020) Dataset on the effects of self-confidence, motivation and anxiety on Indonesian students' willingness to communicate in face-to-face and digital settings. *Data in Brief*, 31, 105774 [Электрондық ресурс]: DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.105774> (өтінім берілген күні: 13.01.2023).
- Саткенова Б.Х., Жукенова Б.Г. (2015) Формирование читательской способности младших школьников. *Манаиш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің Хабаршысы*, 174 [Электрондық ресурс]: URL: <http://rmebrk.kz/journals/3394/37875.pdf#page=177> (өтінім берілген күні: 17.01.2023).
- Кееева З.О., Абдираимова Э.К. (2021) Формирование читательской культуры студентов-будущих педагогов в условиях цифровизации образования в Казахстане. *Вестник Вятского государственного университета*, (1), 42-48 [Электрондық ресурс]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-chitatelskoy-kultury-studentov-buduschih-pedagogov-v-usloviyah-tsifrovizatsii-obrazovaniya-v-kazahstane> (өтінім берілген күні: 12.01.2023).
- Кульбаева А.Ж., Таттимбетова К.О., Галай К.Н. (2021) К вопросу становления читательской деятельности школьников в условиях обновленного содержания образования. *Вестник КазНУ. Серия филологическая*, 2, 150-157 [Электрондық ресурс]: URL: <https://www.kaznu.edu.kz/content/files/pages/folder25288/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A4%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F%202-2021-%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%A6.pdf#page=150> (өтінім берілген күні: 14.01.2023).
- Савлебаева А.Т. (2018) Развитие читательских интересов школьников Республики Казахстан. *Перспективы психолого-педагогической работы в современном образовательном учреждении: Сборник материалов III Международной научно-практической конференции и образовательного семинара (к 100-летию Санкт Петербургского государственного института культуры)*, 18-19 мая, Санкт-Петербург. Отв.ред. В.М.Голянич, О.В.Ходаковская, СПб.: НИЦ АРТ, 244-246.
- Baker L., Wigfield A. (1999) Dimensions of children's motivation for reading and their relations to reading activity and reading achievement. *Reading research quarterly*, 34(4), 452-477 [Электрондық ресурс]: DOI: <https://doi.org/10.1598/RRQ.34.4.4> (өтінім берілген күні: 12.01.2023).
- Nevo E., Vaknin-Nusbaum V., Brande S., Gambrell L. (2020) Oral reading fluency, reading motivation and reading comprehension among second graders. *Reading and Writing*, 33, 1945-1970 [Электрондық ресурс]: URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11145-020-10025-5> (өтінім берілген күні: 15.01.2023).

- Guthrie J.T., Wigfield A., Humenick N.M., Perencevich K.C., Taboada A., Barbosa P. (2006) Influences of stimulating tasks on reading motivation and comprehension. *The Journal of Educational Research*, 99(4), 232-246 [Электрондық ресурс]: DOI: <https://doi.org/10.3200/JOER.99.4.232-246> (өтінім берілген күні: 11.01.2023).
- Hebbecke K., Förster N., Souvignier E. (2019) Reciprocal effects between reading achievement and intrinsic and extrinsic reading motivation. *Scientific Studies of Reading*, 23(5), 419-436 [Электрондық ресурс]: DOI: <https://doi.org/10.1080/10888438.2019.1598413> (өтінім берілген күні: 10.01.2023).
- Левшунова Е.Н. (2009) Алекситимические корреляты эмоциональных состояний личности. *Мир науки, культуры, образования*, (4), 150-154 [Электрондық ресурс]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/aleksitimicheskie-korrelyaty-emotsionalnyh-sostoyaniy-lichnosti> (өтінім берілген күні: 12.01.2023).
- Kim J.S., Burkhauser M.A., Mesite L.M., Asher C.A., Relyea J.E., Fitzgerald J., Elmore J. (2021) Improving reading comprehension, science domain knowledge, and reading engagement through a first-grade content literacy intervention. *Journal of Educational Psychology*, 113(1), 3 [Электрондық ресурс]: DOI: <https://doi.org/10.1037/edu0000465> (өтінім берілген күні: 13.01.2023).
- Иванова Д.В., Неустроева Е.Н. (2020) Проблемы повышения интереса к чтению у младших школьников. *Мир науки, культуры, образования*, (3 (82)), 118-120 [Электрондық ресурс]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-povysheniya-interesa-k-chteniyu-u-mladshih-shkolnikov> (өтінім берілген күні: 13.01.2023).
- Мак Т.Э. (2022) Особенности формирования читательских интересов младших школьников. *Приоритетные направления научных исследований. анализ, управление, перспективы: Сборник статей Международной научно-практической конференции*, 27 января, Ижевск, в 2 ч., ч.1. Уфа: OMEGA SCIENCE, 135-137.

References

- Vuong Q.H., Nguyen M.H., Le T.T. (2021) Home scholarly culture, book selection reason, and academic performance: Pathways to book reading interest among secondary school students. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 11(2), 468-495 [Elektronдық resurs]: DOI: <https://doi.org/10.3390/ejihpe11020034> (otinin berilgen kuni: 13.01.2023).
- Gao Q., Wang H., Mo D., Shi Y., Kenny K., Rozelle S. (2018) Can reading programs improve reading skills and academic performance in rural China? *China Economic Review*, 52, 111-125 [Elektronдық resurs]: DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2018.07.001> (otinin berilgen kuni: 10.01.2023).
- Kurniasanti K.S., Assandi P., Ismail R.I., Nasrun M.W.S., Wiguna T. (2019) Internet addiction: a new addiction? *Medical Journal of Indonesia*, 28(1), 82-91 [Elektronдық resurs]: DOI: <https://doi.org/10.13181/mji.v28i1.2752> (otinin berilgen kuni: 11.01.2023).
- Mulyono H., Saskia R. (2020) Dataset on the effects of self-confidence, motivation and anxiety on Indonesian students' willingness to communicate in face-to-face and digital settings. *Data in Brief*, 31, 105774 [Elektronдық resurs]: DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.105774> (otinin berilgen kuni: 13.01.2023).
- Satkenova B.H., Zhukenova B.G. (2015) Formirovanie chitatel'skoj sposobnosti mladshih shkol'nikov. *Manash Kozybaev atyndagy Soltustik Kazakstan memlekettik universitetinin Habarshysy*, 174 [Elektronдық resurs]: URL: <http://rmebrk.kz/journals/3394/37875.pdf#page=177> (otinin berilgen kuni: 17.01.2023).
- Kekeeva Z.O., Abdiraimova E.K. (2021) Formirovanie chitatel'skoj kul'tury studentov-budushchih pedagogov v usloviyah cifrovizacii obrazovaniya v Kazahstane. *Vestnik Vyatskogo gosudarstvennogo universiteta*, (1), 42-48 [Elektronдық resurs]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-chitatelskoj-kul'tury-studentov-buduschih-pedagogov-v-usloviyah-tsifrovizatsii-obrazovaniya-v-kazahstane> (otinin berilgen kuni: 12.01.2023).

- Kul'baeva A.Zh., Tattimbetova K.O., Galaj K.N. (2021) K voprosu stanovleniya chitatel'skoj deyatelnosti shkol'nikov v usloviyah obnovlennogo soderzhaniya obrazovaniya. *Vestnik KazNU. Seriya filologicheskaya*, 2, 150-157 [Elektronnyk resurs]: URL: <https://www.kaznu.edu.kz/content/files/pages/folder25288/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A4%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F%202-2021-%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%A6.pdf#page=150> (otnim berilgen kuni: 14.01.2023).
- Savlebaeva A.T. (2018) Razvitiye chitatel'skih interesov shkol'nikov Respubliki Kazahstan. *Perspektivy psihologo-pedagogicheskoy raboty v sovremennom obrazovatel'nom uchrezhdenii: Sbornik materialov III Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii i obrazovatel'nogo seminara (k 100-letiyu Sankt Peterburgskogo gosudarstvennogo instituta kul'tury)*, 18-19 maya, Sankt-Peterburg. Otv.red. V.M.Golyanich, O.V.Hodakovskaya, SPb.: NIC ART, 244-246.
- Baker L., Wigfield A. (1999) Dimensions of children's motivation for reading and their relations to reading activity and reading achievement. *Reading research quarterly*, 34(4), 452-477 [Elektronnyk resurs]: DOI: <https://doi.org/10.1598/RRQ.34.4.4> (otnim berilgen kuni: 12.01.2023).
- Nevo E., Vaknin-Nusbaum V., Brande S., Gambrell L. (2020) Oral reading fluency, reading motivation and reading comprehension among second graders. *Reading and Writing*, 33, 1945-1970 [Elektronnyk resurs]: URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11145-020-10025-5> (otnim berilgen kuni: 15.01.2023).
- Guthrie J.T., Wigfield A., Humenick N.M., Perencevich K.C., Taboada A., Barbosa P. (2006) Influences of stimulating tasks on reading motivation and comprehension. *The Journal of Educational Research*, 99(4), 232-246 [Elektronnyk resurs]: DOI: <https://doi.org/10.3200/JOER.99.4.232-246> (otnim berilgen kuni: 11.01.2023).
- Hebbecke K., Förster N., Souvignier E. (2019) Reciprocal effects between reading achievement and intrinsic and extrinsic reading motivation. *Scientific Studies of Reading*, 23(5), 419-436 [Elektronnyk resurs]: DOI: <https://doi.org/10.1080/10888438.2019.1598413> (otnim berilgen kuni: 10.01.2023).
- Levshunova E.N. (2009) Aleksitimicheskie korrelyaty emocional'nyh sostoyaniy lichnosti. *Mir nauki, kul'tury, obrazovaniya*, (4), 150-154 [Elektronnyk resurs]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/aleksitimicheskie-korrelyaty-emotsionalnyh-sostoyaniy-lichnosti> (otnim berilgen kuni: 12.01.2023).
- Kim J.S., Burkhauser M.A., Mesite L.M., Asher C.A., Relyea J.E., Fitzgerald J., Elmore J. (2021) Improving reading comprehension, science domain knowledge, and reading engagement through a first-grade content literacy intervention. *Journal of Educational Psychology*, 113(1), 3 [Elektronnyk resurs]: DOI: <https://doi.org/10.1037/edu0000465> (otnim berilgen kuni: 13.01.2023).
- Ivanova D.V., Neustroeva E.N. (2020) Problemy povysheniya interesa k chteniyu u mladshih shkol'nikov. *Mir nauki, kul'tury, obrazovaniya*, (3 (82)), 118-120 [Elektronnyk resurs]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-povysheniya-interesa-k-chteniyu-u-mladshih-shkolnikov> (otnim berilgen kuni: 13.01.2023).
- Mak T.E. (2022) Osobennosti formirovaniya chitatel'skih interesov mladshih shkol'nikov. *Prioritetnye napravleniya nauchnyh issledovaniy. analiz, upravlenie, perspektivy: Sbornik statej Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii*, 27 yanvarya, Izhevsk, v 2 ch., ch.1. Ufa: OMEGA SCIENCE, 135-137.

Диагностика уровня читательского интереса младших школьников и условия приобщения к чтению

*¹Д.А.Акматалиева, ¹А.Д.Кариев, ²М.Бакрачева

¹Казахский национальный женский педагогический университет (Алматы, Казахстан)

²Софийский университет имени Святого Климента Охридского (София, Болгария)

Аннотация

Статья посвящена одной из актуальных проблем начального образования – развитие читательского интереса. Сегодня современные информационные технологии (компьютерные игры, гаджеты, you-tube каналы, интернет) привлекая внимание младших школьников своей красочностью и доступностью приводит к постепенной потере интереса к чтению. Всё больше внимания уделяется общению в социальных сетях, развивая проблему взаимодействия детей, педагогов и родителей. Решением данной проблемы может выступить приобщение педагогов, детей, родителей интереса к чтению книг (в режиме офлайн). Целью исследования является изучение вопроса читательского интереса младших школьников и исследование методов и форм, влияющих на успешное формирование читательских интересов детей младшего школьного возраста. В статье выполнен литературный обзор зарубежных и казахстанских исследователей в области изучения проблем читательского интереса. Дано определение понятиям «интерес», «читательский интерес». Проанализировав работы исследователей, авторы отмечают, что читательский интерес у обучающихся проявляется: в положительном отношении детей к чтению; познавательные, эмоциональные и волевые качества; в учете возрастного подхода к формированию интереса к чтению. Авторами разработаны и апробированы диагностические методики на определение уровня сформированности читательского интереса младших школьников. Представлены методы и результаты исследования. Экспериментальная работа позволила определить круг интересов детского чтения. В статье особое внимание уделено влиянию родителей на процесс развития читательского интереса, определяя их как «образец для подражания». Предложены условия, средства, критерии и показатели развития читательского интереса младших школьников.

Ключевые слова: интерес, читательский интерес, младшие школьники, начальная школа, учебная деятельность, чтение, читательская деятельность.

Diagnosics of the level of reading interest of younger schoolchildren and the conditions of involvement to reading

*¹D.A.Akmalbayeva, ¹A.D.Kariyev, ²M.Bakracheva

¹Kazakh National Women's Teacher Training University (Almaty, Kazakhstan)

²Sofia University St. Kliment Ohridski (Sofia, Bulgaria)

Abstract

The article is devoted to one of the urgent problems of primary education - the development of reader interest. Today, modern information technologies (computer games, gadgets, you-tube channels, the Internet), attracting the attention of younger students with their colorfulness and accessibility, lead to a gradual loss of interest in reading. More and more attention is paid to communication in social networks, developing *the problem* of interaction between children, teachers and parents. The solution to this problem can be the involvement of teachers, children, parents of interest in reading books (offline). *The purpose* of the study is to study the issue of the reader's interest of younger schoolchildren and the study of methods and forms that influence the successful formation of the reader's interests of children of primary school age. The article contains a literary review of foreign and Kazakhstani researchers in the field of studying the problems of reader's interest. The definition of the concepts "interest", "reader's interest" is given. After analyzing the work of researchers, the authors note that the reader's interest in students is manifested: in the positive attitude of children to reading; cognitive, emotional and volitional qualities; in taking into account the age approach to the formation of interest in reading. The authors have developed and tested diagnostic methods to determine the level of formation of the reader's interest in younger students. The methods and results of the study are presented. The experimental work made it possible to determine the range of interests of children's reading. The article pays special attention to the influence of parents on the process of developing reader interest, defining them as a "role model". The conditions, means, criteria and indicators of the development of the reader's interest of younger schoolchildren are proposed.

Keywords: interest, reader's interest, younger schoolchildren, elementary school, educational activity, reading, reader's activity.

Поступила в редакцию: 12.02.2023

Одобрена: 10.03.2023

Первая публикация на сайте: 24.07.2023